

Auteur: Karin de Mik

WOONZORG IN

► **Gangen ontbreken en de gezamenlijke woonkamers zijn opvallend ruim. Het woonzorgcentrum Petterhústerstate middenin het Friese terpdorp Stiens is kleinschalig, groen en past in de omgeving. Architect Beatrice Montesano van KAW architecten en adviseurs vertelt over het bijzondere ontwerp en dito zorgconcept.**

Waarom moet er hier eigenlijk gebouwd worden? vroeg architect Beatrice Montesano van KAW architecten en adviseurs uit Groningen zich af, toen ze een foto zag van grazende schapen in een weilande naast een boerderij in Stiens. "Het was de laatste open plek in dit stukje landelijkheid." Daarom was het een extra uitdaging om het ontwerp van het zorgcentrum te laten integreren in het landschap, vertelt Montesano in de gemeenschappelijke ruimte van Petterhústerstate. Dat bestaat uit vier langgerekte woonblokken met schuine, met sedum bedekte daken. Ze staan naast een monumentale, beeldbepalende stelpboerderij van de Amsterdamse School. "Door dat sedum en de schuine daken lijkt het alsof het gebouw onder het gras zit," licht Montesano toe. "Je blijft de openheid en de oorspronkelijkheid van de boerderij op deze wijze ervaren. De gele bakstenen die we aan een zijde hebben gebruikt voor Petterhústerstate sluiten bovendien goed aan op de bakstenen van de boerderij met bijna dezelfde kleur. Zo werken beide gebouwen samen. We bereiken daardoor de kleine schaal die we voor ogen hadden. In feite omarmen deze vier woningen

de boerderij." Aan de kant van het dorp is als element gekozen voor meer massa, omdat hier woningen en een school staan. De sedummuren van twee woonunits waren relatief prijzig, maar een dichte bakstenen muur zou de gebouwen heel massief hebben gemaakt, stelt Montesano. "Dankzij de sedum integreert het gebouw nog beter in de omgeving."

Geen gangen

Opdrachtgever voor de bouw van Petterhústerstate was woningcorporatie WoonFriesland, die vijf miljoen stak in de nieuwbouw. Het centrum bestaat uit vier aparte woonblokken voor vier groepen cliënten. Elke groep heeft 6 woon-slaapkamers, voor in totaal 26 bewoners; 19 dementerende ouderen en 7 mensen met een verstandelijke handicap. "Dit gebouw is bijzonder voor Nederland," vertelt een enthousiaste Montesano. "Zowel qua bouw als zorgconcept. Er zijn bewust geen gangen. Vanuit hun eigen woon-slaapkamer stappen bewoners direct in de gezamenlijke huiskamer." Doordat gangen bewust ontbreken

wordt de onderlinge communicatie bevorderd, is het idee. Dwaalgangen kunnen tot desoriëntatie leiden. Opvang in een gezinssituatie is beter voor demente ouderen, zo blijkt uit onderzoek.

Direct contact

KAW specialiseerde zich de laatste tien jaar in zorgarchitectuur. Het won de prijsvraag in 2007 met een eerste ontwerp dat overigens wel degelijk een gang bevatte. "Dat was nog heel traditioneel," vertelt Montesano. "Samen met de woningcorporatie en de zorginstellingen Palet en Talant hebben we een nieuwe plattgrond gemaakt. De meeste bewoners in het Stiensers woonzorgcentrum vallen in de categorie 'zwaar'. Het zijn mensen met psychogeriatrische problemen, die 24 uur per dag toezicht nodig hebben. Het zorgconcept werd vervolgens vertaald in een nieuw ontwerp, waarin het accent kwam te liggen op de vier verschillende groepen en grote huiskamers. Gangen verdwenen zodat bewoners direct contact kregen met mensen in de huiskamer. We wilden een huiselijke sfeer creëren." Bovendien kan minder personeel zo meer toezicht houden. "Als er iets met bewoners gebeurt in de huiskamer, zien medewerkers dat meteen. Als bewoners op gangen lopen, zijn ze uit beeld." Een andere reden om gangen te schrappen was dat familieleden van bewoners dit een voordeel vonden, vertelt de architect. "In de huiskamer ontmoeten ze andere bezoekers, familieleden, medewerkers en vrijwilligers, met wie ze kunnen

STIENS

klutsen of ervaringen kunnen delen. Omdat je contact hebt met andere mensen voel je je minder alleen, is de gedachte."

Grotere en betere ruimte

Ook het ruimtebeslag dat de gang innam speelde mee hem te schrappen. Montesano: "De eerste woonkamer was daardoor 55 vierkante meter. Zonder gang is die 74 vierkante meter, je hebt nu dus een kwalitatief grotere en betere ruimte." Overigens is er later nog een serre aan elke huiskamer getekend, die aanvankelijk bedoeld was als rookruimte. In totaal is elke woonkamer, inclusief serre, 100 vierkante meter. Overigens blijkt dat die niet of nauwelijks wordt gebruikt om er te roken. Medewerkers en bewoners moeten naar buiten om een rokertje op te steken.

Bijzonder is verder dat elke bewoner een eigen douche en toilet heeft. Een nis scheidt de gemeenschappelijke huiskamer van de privékamer van de bewoner. Aan de witte muur van deze nis kan hij of zij een 'memory wall' creëren. "Bedoeld om de eigen identiteit te versterken, want ook een Alzheimerpatiënt heeft hier behoefte aan" weet Montesano. Er hangen tot haar vreugde foto's, tekeningen en plaatjes aan de diverse muren.

Schoonheid helpt

"De nis is een soort voordeur, een voortuin met jouw naam, die heeft te maken met wie je bent. Het is hier

geen instituut, nee, je woont hier." Ze is ervan overtuigd dat een gebouw effect heeft op de geestelijke en lichamelijke conditie van zijn gebruikers. "Het vele licht hier, het groen, de kleinschaligheid voorkomen dat mensen hun identiteit verliezen. Je bent hier geen patiënt, geen nummer, maar een individu. Schoonheid helpt de geest van de mens."

Het is tegen half 1. In de achterkamer van de huiskamer zitten bewoners aan een vierkanten tafel voor de lunch. Een vrijwilligster schept soep op. Een ander is aan het strijken. Tussen de achterkamer en de voorkamer, waar de televisie en fauteuils staan is de open keuken. "Ja, die staat midden in de ruimte," licht

Montesano toe. "Vanuit mijn Italiaanse achtergrond vond ik het vanzelfsprekend dat de keuken centraal moest staan. Mensen kunnen zo even meehelpen met bijvoorbeeld aardappels schillen of iets anders. Ook in hun rolstoelen kan dat. Koken wordt zo een belangrijke activiteit van de dag, je ziet iets gebeuren. In de keuken kunnen zo gezamenlijke activiteiten plaatsvinden."

Publieke functie

Op grote congressen wordt veel naar het Stiensers concept gevraagd, vertelt Montesano. "Ik merk dat veel zorgpartijen bezig zijn met complexen zonder gang. Grappig genoeg is dit concept niet helemaal nieuw," glimlacht ze. "In de tijd van de Romeinen had je al atriums waaromheen ruimtes lagen."

Petterhústerstate is niet alleen een bijzondere vorm van wonen. Ook heeft het een publieke functie. Dat wordt gesymboliseerd door de grote, glazen pui waarin zich de centrale entree bevindt. "Je denkt: hier gebeurt iets," legt Montesano de keuze voor het glas toe. De Stiensers kunnen er terecht in het steunpunt van de thuiszorg. Een andere ruimte functioneert als buurtcentrum waar dorpelingen samenkomen voor bijvoorbeeld de bingo. "Mensen naar het gebouw halen, ook als vrijwilliger, is wat we willen," vertelt Montesano. Ook flexibiliteit is belangrijk. Als het woonzorgcentrum ooit veranderd wordt, kan het gebouw ook verhuurd worden aan senioren, woongroepen of gezinnen. ◀